

ס. יזהר: „שלום רב שובך אירוטיות נחמדת“ * הסופרים של

יוסף רוזנזאפט * הדחליל של עמליה כהנאי-כרמון * מילחמות

רגע-של-עברית * האם פרופסור גרשום שלום הוא משיח-שקר?

אלי יזר

יגפרד שאון

ס. יזהר

מרדכי בר-און

שבתי צבי

שיח משיחים

פרופסור גרשום שלום הוא איש-מדע. הישגיו מתרכזים במחקריו במיסטיקה יהודית, בתולדות הקבלה והשבטאות, במיון מקורות הרעיון-המשיחי ביהדות, בליקוט ובפיענוח תורת-הניסתר. בפועלו המדעי עד כה, הקפיד פרופסור שלום לשמור אמונים לשיטתו המדעית, מבלי להניח לריגשותיו או להשקפותיו לפגוע במחקריו. בסיפרו החדש דברים בוג, שראה-אור באחרונה, חרג פרופסור שלום ממינהגו. למיקרא למעלה מ-600 דפים באות צופה, נוצר רושם עגום שאיש-מדע מכובד זה נכשל בעזרת עורך-הקובץ, אברהם שפירא (מעורכי כתבי-העת שדמות, ובעבר מעורכי שיח-לוחמים).

דומה שמגמת דברים בוג לא היתה לקבץ מאמרים ותגובות של פרופסור שלום בתחומי התמחותו המדעית — אלא לסתום חלל משיח-אידיאולוגי שניבעה בקרב בני דור הבנים בתנועה הקיבוצית. קובץ זה מיועד לאותו דור שאיבד, בעטייה של מלחמת ששת-הימים, את אמונתו בסוציאליזם ובשאר ערכי ארץ-ישראל-העובדת — דור בנייה-קיבוצים, השרוי במבוכה ובמיכלול של לבטים.

על קרקע פוריה זו צמחה נוסחת התרבות המבולבלת של מורליה בר-און (קצין הינוגר-ראשי של צה"ל לשעבר), שהיא סלטי-אידיאולוגי, בו משמשים בעירובייה כתיבי א.ד. גורדון; ר' נחמן מברסלב; שלמה הוגו ברגמן ומרטין בובר, תוך גמגום של יצירת אכזיסט-נציאליזם-דתי-סוציאליסטי המהול בנוסטאלגיה על בית-גת-עילית, גדודי-העבודה, פלמ"ח ומלחמת-ישראל.

עורכי כתבי-העת שדמות, במיסגרת חיפשיהם אחר דמות משיחית עכשווית שתחלץ אותם ואת שולחיהם, בנייה-קיבוצים, מהמצוקה התרבותית-רוחנית-מסורתית שלהם, הגיעו אל הפרופסור גרשום שלום. הם ערכו שלושה ראיונות מוקלטים עם הפרופסור. הראיונות מהווים את העילה והוטי-שיריה לדברים בוג.

מאמריו המדעיים-יותר של פרופסור שלום בקובץ משמשים הסוואה אקדמאית לטלאי אידיאולוגית, התפורה לצעירי מחצית שנות השיבעים ומערפלת מוחותיהם של מבוגרים מהם. זמתי מיסטיקה של חול ולא של קודש, שנשכחלת בניסיונה לנמק את המהות המורכבת של העליה והוטי-שיריה לדברים בוג.

תמהים התכחשותו של פרופסור שלום לחברותו בברית שלום, וילול-ההתפלמסותו עם סיפרו האחרון של מרטין בובר, שבו מבקר זה את אושיות מוסרה של החברה הישראלית (ספר שהיה יכול לשרת את מועקתם הרוחנית של קוראי דברים בוג בהצלחת-יותר). פרופסור שלום אינו חוסך שיבטו מחנה ארנדט (שנפטרה לאחרונה), על ביקורתה את התנהגות היהודים והנהגת היהדות בשואה.

סביר שקוראים רבים יתלהבו מן ההגשה העממית של כתבי פרופסור השובב כגרשום שלום. בימי השישי, אחרי הטלוויזיה, אולי יישבו כולם על המירססות וישוחחו שיח-משיחים. מן הסתם יהיו גם כאלה שימצאו הסברים מיסטיים לכלכלה הרעועה, ואפילו למצבה הביטחוני של המדינה, ואולי יתפתח הדבר לסיסו סיני, שיזכיר את „אימרות היז"ר מאר". ומאה אלף איש יעמדו על רגליהם באיצטדיון כלומפילד כשבדיהם דברים בוג. מי כפרופסור שלום מודע לכך, שהעם הזה נתפתח מאז ומעולם למשיח-שקר.

שאתה בתוך זה, אתה מצפה שהפעם זה יהיה עמוק יותר... יש כאן, הייתי אומרת, גם מעין חרדה: מה עומד לקרות כאן, וכיצד זה יילך... כל שאני יכולה לומר בזה, שהוא כאילו בסבך השורשים שלך, שורש אחד הולך ומתעבה... היניקה שלך היא באמצעות שורש אחר זה... אתה מצידך, כדי לעבור ממצב של סביל לפעיל, מרגיש את הדיגדוג הזה באצבעות, את הצורך להגיב... אבל מעץ יצא מתוק... שמעתי פעם בטלוויזיה, נדמה לי בתוכנית מורשה, המבדיל או מעיין פסל ששמו יוסף שורץ. הוא אמר: כשזה בא לי, אני כולי רוטד. אני לא ראתי אף פעם פסל שלו, אבל אני חושבת שאני יודעת במה הוא דיבר... וכל נגיעה קלה עשויה לחולל פלאים. עכשיו הרקויות משתכללות... וקיים גם פחד. מין ריפיון-ידיים... כשאתה מתחיל לעצב את החומרים, זה מתפתח לצורה של דחליל: האף — גור; הפה — אכטיח, וכן הלאה. יום יבוא והו יהיה דחליל חי..."

הכאריזמה של ס. יזהר מכה שוב

כנס שנערך במלאת שש שנים לפטירת ש"י עגנון (פרס נובל) נפתח בקול ענות חלושה של ד"ר שמואל ורסס, שסקר גישות שונות בביקורת יצירותיו של עגנון. דוקטור אחר, עדי צמח, טען שמוטיב הנעלמים בתמול שלשום הינו מוטיב גיהיליסטי. השקט הופר כאשר ס(מילנסקי) יזהר פתח בהתקפה חזיתית על חוקרי עגנון. לטענתו הביקורת מסרסת ומעוותת את יצירות עגנון, מחטטת אחר אלמנטים אירוטיים או ניהר-ליסטיים, בין שאר דבריו אמר ס. יזהר: „שלום רב שובך אירוטיות נחמדת... בסיפור נרות ישנם נרות... הנר הינו גוף ארוך וחד, והים הוא משהו עגול ולח... וכי..."

מי שאינו אמן על מילחמות הסיפרות העברית, עלול לטעות ולחשוב שס. יזהר הוא המורד-התורן שלה. יזהר (יליד 1916), שפירסם בסוף שנות החמישים את ספרו 'ימי ציקלג', התמסר מאז ועד היום לכמה סקנדאלים ציבוריים. יזהר, שנבחר לכנסת כדי לכסות על ערות פוליטיקאים, כימעט שלא פצה במליאתה את פיו, מילבד פעם אחת, כאשר נאם נגד הכחדת פירחיהבר של ארץ-ישראל. במהלך כהונתו בכנסת הוא נסע ללמוד בארצות-הברית, והמשיך לגבות משכורת של חי"כ עד שקמה שעוררייה ציבורית, שבעיקבותיה נאלץ לפרוש מבית-המוקקים.

בראשית שנות השישים יצא ס. יזהר בהתקפה-רבתי על הנוער של אז, וכינה אותו „דור האספרוס". אחרי מלחמת ששת-הימים חזר בו מכינוי זה. לפני מיספר שנים יצא יזהר נגד תוכנית לימודי-הספרות בבתי-הספר, ואחר נדס. משנדס שאון תותחלי מלחמת יום-הכיפורים, הוא תיאר בתוכנית-טלוויזיה את פגישתו בלוחמים, והביא לצופים רבים את התחרשה שהמדובר במלחמת תש"ח. לפני כשנה פירסם יזהר מסה ביקורתית על החינוך לערכים.

אם לשוב לכנס שנערך במלאת שש שנים לפטירתו של עגנון, רצוי להזכיר שכאשר ספד עגנון לסופרים מתים, הוא ספד לסופרים — לא למבקרים.

לשון חרוצה

יש שתי שפות עיברית בישראל. האחת שגורה בפי העם, והאחרת שפת שדרי רשות-השיחור, המכונה שפתי-רגע-של-עברית. במאמר שפורסם בידעות אחרונות הכריז ד"ר (ללשון עיברית) ראובן סיוון, מילחמת-חרמה על עורך המדור לענייני לשון ב' שידורי-ישראל, אבא בן-דויד. בלשון תוקפנית שאין למצוא כמותה בעיתונות בימים אלה כתב, בין השאר:

...למעשה נועלים שירותי-השיחור את דלתותיהם בפני אנשי הלשון, וסותמים את שוטיהם. מצב כזה בכלי-השיחור ממלכתי אין לכנותו אלא ז'דאנוביזם לשוני... קבוצת בלשנים ומוריל-לשן, שתקנת הלשון היא עיסוק חיהם, שלא ירדו לסוף פילפול-רב-בלבולו בענייני זה ובכמה עניינים אחרים (כגון האיסור שהפך לבדיחת השנה: אל תאמר, אתקשר איתו בטלפון' שמא לא תצליח. הקו תפוס. אמר: אפנה אליו בטלפון)... ועושה-הפעמים השיב מיד מילחמה-שערה... שפך קיתון של חרפות וגידיפום על הבורים, הכנענים 'ועמי-הארצות' הללו, שאינם מסוגלים להבין את דבריו... הוא תובע גם למחוק מהעברית החיה את המילים המורכבות מראשית-יבות, כגון אורים, צל"ש, סכ"ם (ומדוע לא גם צה"ל?)...

לשיא לשון-המריבה מגיע ד"ר סיוון בהתקפתו את חברי האקדמיה ללשון, מגיניו של אבא בן-דויד: „טענת המגינים במציוייה היתה: אל תגעו במשיח משיח (אבא) בן-דויד. כך נוספה לעדר הפרות הקדושות של וננוי הישראלי עוד פרה קדושה אתה..."

מי מריבה

הפורנוגרפיה של כתיבת סיפרות

כאחו של הסיפרות העברית המתחדשת רועות פרות קדושות רבות. אחת מהן היא עמליה כהנאי-כרמון (בכפיה אחת וירח בעמק אילון), שסיגנון כתיבתה בנוי על מיגויר מילים ומישפטים. קהל הקוראים והמבקרים אינו יודע כיצד לאכול את דייסת-המילים של הנב' כהנאי-כרמון. יש הטוענים כי סיפוריה הלגם משיא הספרות העברית החדשה, ואילו אחרים מוצאים בהם ריקנות מילולית. לכל אלה שהסתקרנו באשר לתהליך שבו יוצרת טופרת זו את יצירותיה, נתנה עמליה כהנאי-כרמון תשובה, בדברים אותם נשאה בביתם הסופרים של אוניברסיטת בן גוריון בבאר-שבע, ובין השאר אמרה: „...נגיד שנושא מתחיל לגרות אותך... אתה נכנס לתקופה של חוסר-נחת. זאת התקופה שאני הכי בלתי-נסבלת בה. תקופה של לחץ... הייתי אומרת, אולי כשם שכל התאהבות חרשה, כל עוד אתה לא ציני, על אף הניסיון שלך בדבר, בזמן